

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษา ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและกรอบแนวคิดทางการศึกษาและเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและดำเนินการค้นคว้าแบบอิสระ โดยนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. ความหมายของการอ่าน
2. หลักการสอนอ่าน
3. วิธีการสอนอ่าน
4. ความหมาย ประเภท และลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
5. หลักสูตรและหลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
6. ความหมายของแผนการสอน
7. ความสำคัญของแผนการสอน
8. หลักในการจัดทำแผนการสอน
9. ขั้นตอนในการจัดทำแผนการสอน
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการอ่าน

คำว่า “อ่าน” นั้นเป็นคำกริยา แปลว่า ว่าตามตัวหนังสือ ออกเสียงตามตัวหนังสือ ดูหรือเข้าใจความจากตัวหนังสือ สังเกตหรือพิจารณาดูให้เข้าใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 900)

บันลือ พุกกะวัน (2522, หน้า 80) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่าหมายถึง การแปลตัวอักษร(สัญลักษณ์) ออกมาเป็นคำพูด(เสียง) และมีความหมายที่ใช้สื่อความคิด

ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน(ผู้ฟัง)ซึ่งบางครั้งไม่จำเป็นต้องออกเสียงก็เข้าใจความหมายกันได้ การออกเสียง (Vocalization) คือ อาการที่พ่นลมออกมาผ่านเส้นเสียงตามที่เห็นอักษรนั้นๆ

บรรเลง สุปี (2536, หน้า 16) ให้ความหมายของการอ่านว่าหมายถึง ความสามารถในการเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ในข้อความตลอดจนเครื่องหมาย สัญลักษณ์ เครื่องสื่อความหมายต่างๆที่ใช้สื่อความคิดระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน

สมพร มั่นตะสูตร แพร่งพิพัฒน์ (2534, หน้า 8) กล่าวว่า การอ่าน คือ การรับรู้ความหมายจากถ้อยคำที่ตีพิมพ์อยู่ในสิ่งพิมพ์ หรือหนังสือ โดยผู้อ่านรับรู้ว่าคุณเขียนได้ส่งสารอะไรมายังผู้อ่าน ทั้งในด้านความคิด ความรู้ ความหมาย ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นว่า ผู้เขียนตั้งใจจะแสดงความคิดอย่างไร มีความหมายว่าอะไร เกี่ยวข้องกับอะไร

Stauffer (อ้างใน ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์, 2538, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ดังนี้

การอ่าน คือ ขบวนการอันซับซ้อน

การอ่าน คือ การได้รับข่าวสารจากสิ่งพิมพ์

การอ่าน คือ ความสามารถในการออกเสียงและทำความเข้าใจเรื่องราว

การอ่าน คือ การแปลความหมายของตัวอักษร เครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่างๆ

การอ่าน คือ การถ่ายทอดความคิดและความรู้จากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านโดยผ่าน

สิ่งพิมพ์

จากความหมายของการอ่านที่กล่าวมา จะเห็นว่า การอ่าน คือ การแปลความหมายอักษรหรือสัญลักษณ์มาเป็นความคิดและมุ่งที่จะใช้ความคิดนั้นให้เกิดประโยชน์ ซึ่งการอ่านจะต้องอาศัยหลายองค์ประกอบร่วมกันและสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นอวัยวะต่างๆ ที่ใช้ในการอ่าน ประสบการณ์ เพื่อให้การอ่านบรรลุผลสำเร็จ

หลักการสอนอ่าน

การอ่านเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางจิตวิทยาหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีพัฒนาการ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเสริมแรง เป็นต้น ดังนั้นในการสอนอ่านจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายๆอย่างด้วยกัน ต้องมีหลักการสอนอ่านอย่างไร จึงจะทำให้การอ่านของเด็กพัฒนาขึ้น

ศุภวัฒน์ ชื่นชอบ (2524, หน้า 58-60) กล่าวถึงหลักการในการสอนอ่านที่ครูควรคำนึงถึงมีดังต่อไปนี้

1. ครูควรใช้วิธีสอนที่มีกระบวนการที่ถูกต้อง ศึกษาถึงสถานการณ์ในการจัดสภาพการเรียนรู้การสอนให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการของเด็ก เพื่อลดอุปสรรคที่จะสกัดกั้นไม่ให้อ่านทะลุเป้าหมาย ซึ่งครูอาจจะต้องใช้วิธีสอนหลายๆแบบผสมกัน

2. ครูควรมีความรู้และความเข้าใจถึงกระบวนการสอนอ่าน รู้ว่าการอ่านเป็นกระบวนการที่พัฒนาและต่อเนื่องเรื่อยไป รู้ว่าการสอนอ่านระยะใดจะจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอย่างไร

3. ครูจะต้องรู้จักใช้วิธีการสอนอ่านที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดที่กว้างไกลไม่จำกัดอยู่ที่เฉพาะการจำ การเห็น หรือการแปลความจากสัญลักษณ์ตัวอักษรเท่านั้น แต่ต้องรู้จักนำเอาความคิดรวบยอดที่ได้จากการอ่าน ไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์ที่เหมาะสมได้

นอกจากนี้ ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ (อ้างใน วันไชยไทยใหม่, 2539, หน้า 37) ได้ให้หลักการสอนอ่านซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การสอนอ่านต้องมีจุดหมาย เพื่อให้เด็กได้ประโยชน์จากการอ่าน มิใช่เพื่อให้อ่านออกเท่านั้น แต่รู้ความหมายด้วย

2. การสอนอ่านต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพราะทุกวิชาต้องมีการอ่าน จึงมีโอกาสดำเนินการสอนอ่านในทุกวิชาได้

3. ครูต้องเข้าใจพัฒนาการทางสมองของเด็กแต่ละคน ซึ่งไม่เหมือนกัน บางคนอ่านได้ช้า บางคนอ่านได้เร็ว ครูต้องแบ่งเป็นหมู่ๆและสอนตามกำลังสมองของเด็ก ซึ่งเด็กบางคนต้องช่วยเหลือเป็นพิเศษ

4. ครูควรหาวิธีสอนหลายแบบ มีอุปกรณ์มาเสริม เช่น หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น

5. เด็กที่ยังไม่พร้อมจะอ่านไม่ควรไปบังคับฝืนใจเด็กให้อ่าน เพราะจะทำให้เด็กทั้งไม่สนุกและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการอ่าน แต่ควรหาสิ่งเร้ามาจูงใจและยั่วให้เด็กอยากอ่าน เช่น ให้อุปภาพ เล่าเรื่องย่อๆ ให้ฟัง เป็นต้น

6. สร้างความสนใจขั้นแรกให้เด็กรู้สึกอยากอ่าน โดยการสอนอ่านเป็นประโยค เพื่อให้เด็กรู้เรื่องราวในหนังสือก่อน

7. ครูควรสอนอ่านออกเสียงและอ่านในใจพร้อมกันไป โดยสอนเป็นกลุ่มๆ ดีกว่าสอนทีละตัวทั้งชั้น ทั้งนี้ต้องมีวิธีการควบคุมเด็กให้รู้จักทำงานด้วยตัวเอง แม้ว่าในระยะแรกอาจจะเกิดความวุ่นวายบ้าง แต่ถ้าอดทนปล่อยไปนานๆจะดีขึ้น

8. ถ้าเป็นเด็กเล็ก ครูต้องไม่จู้จี้มากเกินไป แต่จะคอยช่วยเหลือให้เด็กรู้วิธีอ่าน ที่ถูกต้องและเหมาะสมตามควรแก่วัย

9. ควรมีการทดสอบความสามารถในการอ่านเป็นระยะ เด็กที่บกพร่องในการอ่านต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นรายบุคคล

หลักการสอนอ่านสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีดังนี้
(ผดุง อารยะวิญญู, 2533, หน้า 44)

การสอนอ่านควรคำนึงถึงอายุสมองของเด็กเป็นสำคัญ เด็กที่มีอายุสมอง 3-4 ปี อาจยังอ่านหนังสือไม่ได้แม้ว่าอายุจริงจะมากกว่านี้ก็ตาม ดังนั้นการจัดประสบการณ์ในการอ่านให้แก่เด็กควรเป็นการเตรียมความพร้อมในการสอนอ่านอาจจะทำได้ดังนี้

นำเด็กไปศึกษานอกสถานที่ อาจเป็นการศึกษาเกี่ยวกับต้นไม้กับแมลง ภายในบริเวณโรงเรียนหรือสถานที่ที่น่าสนใจที่อยู่ใกล้โรงเรียนเพื่อเพิ่มประสบการณ์ทางภาษา แก่เด็ก ให้เด็กเก็บสะสมสิ่งต่างๆ เช่น สะสมแมลงปอ รูปภาพบุคคลสำคัญ ภาพสถานการณ์ที่สำคัญ ภาพผลไม้ เป็นต้น พร้อมทั้งมีชื่อกำกับไว้ได้ภาพเพื่อให้นักเรียนคุ้นเคยกับตัวอักษรที่อยู่ได้ภาพ ให้นักเรียนเล่นเกมเกี่ยวกับคำหรือประโยค จับคู่ระหว่างคำ จัดทำสมุดภาพ เป็นต้น

จากหลักการและแนวทางการสอนอ่านที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่าการสอนอ่านนั้นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับการศึกษา ครูต้องนำทฤษฎีทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้กับการสอนอ่านเพื่อที่จะทำให้การสอนอ่านประสบผลสำเร็จมากที่สุด

วิธีการสอนอ่าน

บันลือ พฤกษ์วัน (2522, หน้า 83-89) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนอ่านไว้ 3 วิธีหลักดังต่อไปนี้

1. วิธีสอนอ่านแบบสะกดตัวผสมคำ (Discarded of Synthetic Method) เป็นวิธีสอนอ่านที่เริ่มจากการออกเสียง พยัญชนะ สระ ตัวสะกด ซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องท่องจำ พยัญชนะ สระ ให้ได้แม่นยำเสียก่อน แล้วจึงนำมาผสมกันให้อ่านแบบสะกดตัวเป็นคำๆ ไป การสอนอ่านแบบนี้มีวิธีแยกย่อยลงไปอีกคือ

1.1 ให้อ่านแบบแยกสะกดตัวผสมคำ โดยแยกกันเด็ดขาด สำหรับเริ่มต้นฝึกวิธีอ่านแบบนี้ คือ เทียน = ทอ เอีย เทีย, เทีย นอ เทียน

1.2 ให้อ่านพยัญชนะ และสระควบแล้วสะกดคำ วิธีนี้ใช้สำหรับฝึกเมื่อเด็กอ่านแบบแรกคล่องแล้ว วิธีอ่านแบบนี้คือ เทียน = เทีย นอ เทียน

1.3 ให้อ่านแบบผสมพยัญชนะกับสระและตัวสะกด ซึ่งต้องอ่านจากสื่อหรืออุปกรณ์ประเภทของเลื่อนคำ สมุดผสมคำ ตัวอย่างการอ่านวิธีนี้คือ เทียน = ท เอีย นอ การสอนอ่านแบบสะกดตัวผสมคำหรือการสอนอ่านแบบแจกลูกนี้ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งหากนำวิธีนี้มาใช้ครูต้องพยายามดึงส่วนดีมาพัฒนาการอ่านของนักเรียนให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพยายามจัดหรือหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับเด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. วิธีสอนแบบอ่านเป็นคำเป็นประโยค (Basal Reader's Approach) วิธีสอนอ่านแบบนี้มุ่งให้อ่านเฉพาะคำหรือเรื่องราวที่มีความหมายใช้ภาพเป็นเครื่องล่อใจ วิธีสอนอ่านวิธีนี้สอดคล้องกับจิตวิทยาในการสอนทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt Theory) ที่ว่าการเรียนรู้เป็นส่วนรวม คือ อ่านเป็นคำๆ เป็นประโยค แล้วจึงแยกสะกดตัวผสมคำทีหลัง นั่นคือ เมื่อเด็กมีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับคำพอสมควร แล้วจึงนำคำเหล่านั้นมาฝึกอีกครั้งในรูปของการแจกลูกผสมอักษรเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผนของภาษาหลังจากเรียนรู้ความหมาย

3. วิธีสอนอ่านแบบใช้แผนภูมิประสบการณ์ (Experience Approach) วิธีสอนอ่านแบบนี้ คือ การนำเอาประสบการณ์จากที่เด็กเล่ามาเรียบเรียงเป็นบทอ่าน โดยจัดกลาสำนวนคำหรือภาษาให้เป็นที่เข้าใจสำหรับเด็ก แล้วเขียนเป็นแผนภูมิให้เด็กอ่าน หลักการของวิธีสอนแบบนี้ คือ การจัดการเรียนการสอนที่ดีควรเริ่มจากสิ่งที่เด็กรู้ มีการถ่ายโยงการเรียนรู้ที่ดี คือ การถ่ายโยงจากประสบการณ์เก่าของเด็กมาใช้กับประสบการณ์ใหม่

กรณีการ พวงเกษม (2535, หน้า 71) ได้เสนอแนะวิธีสอนโดยกล่าวว่า การสอนอ่านแบบเป็นคำ การสอนอ่านนี้จะให้นักเรียนเห็นคำและความหมายเลย นักเรียนจำเป็นคำเห็นอย่างไรก็จำคำนั้นไปเลยแล้วให้ดูภาพความหมายของคำ เช่น แก้ว นักเรียนจำไปเลยว่าอ่านว่า แก้ว แล้วให้ดูภาพหรือของจริงที่มีความหมายว่า แก้ว

สนิท สัตโยภาส (2532ก, หน้า 98) เสนอวิธีที่ใช้ในการสอนอ่าน วิธีสอนแบบมาตรฐาน วิธีนี้จะยึดหลักที่ว่า การสื่อความหมายในชีวิตประจำวันนั้นจะสื่อสารกันเป็นคำและเป็นประโยค ดังนั้นการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการใช้ภาษาก็คือการสอนให้อ่านเป็นคำและประโยค โดยเลือกคำและประโยคที่มีความหมายและใกล้ชีวิตตัวเด็กมาสอนอ่าน

ศุภวัฒน์ ชื่นชอบ (2524, หน้า 15) กล่าวว่า ในกระบวนการการจัดประสบการณ์ทางภาษาแก่เด็กในระดับประถมศึกษานั้นวิธีการและกระบวนการที่ใช้กันอยู่ ได้แก่ การสอนโดยใช้ภาพประกอบ เป็นกระบวนการที่เน้นการสื่อความหมายของภาษาโดยใช้ภาพเป็นสื่อเพื่อให้เกิดการค้นพบความหมายและเกิดความเข้าใจโดยอาศัยภาพเป็นสื่อ (Clue) กระบวนการสอนเช่นนี้เด็กรู้ภาษาจากภาพนำมาแปลงเสียงเป็นภาษาพูด เช่น ให้เด็กดูภาพอวัยวะตา เด็กสามารถบอกได้โดยการออกเสียงว่า "ตา" แล้วจึงโยงความหมายจากภาพออกไปเป็นตัวอักษร ซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะ ต และ สระ -า ประสบการณ์ทางภาษาของเด็กที่ได้คือความสัมพันธ์ของภาพกับเสียงที่แปลงออกมาและความสัมพันธ์ของเสียงที่แปลงออกมากับโครงสร้างของคำที่มีภาพเป็นสื่อ

การสอนอ่านที่กล่าวมา แต่ละวิธีมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในการสอนอ่านแก่เด็ก โดยเฉพาะการอ่านเบื้องต้นที่มุ่งให้เด็กอ่านได้ อ่านออก เป็นหลักนั้น ย่อมเกิดปัญหาในการสอนอ่านมากพอสมควร ดังที่ รัชณี ศรีไพรวรรณ (อ้างใน กรณีการ พวงเกษม, 2535, หน้า 29) ได้กล่าวถึงปัญหาในการสอนอ่านว่าในการสอนอ่านนั้นมี 2 แบบ คือ การอ่านออกเสียงและการอ่านในใจ ปัญหาที่พบมากคือการอ่านออกเสียง ปัญหาการอ่านออกเสียงมีหลายประการ คือ

1. อ่านไม่ออก

- ก. อ่านคำที่ใช้อักษรต่ำและอักษรสูงที่มีวรรณยุกต์ เช่น ฟ้า ฟา น้า ทา
- ข. คำที่ประสมกับสระประสมเช่น เปลือก เปลี่ยน เหมือน
- ค. คำที่ใช้ตัวสะกดไม่ตรงมาตราตัวสะกดเช่น พืช เมฆ บริเวณ สมบัติ

2. อ่านคำพืด ลักษณะที่อ่านพืดส่วนมากมีดังนี้
 - ก. อ่านคำที่มีอักษรนำพืด เช่น พืด (พะ-พืด) อ่าน พืด
 - ข. คำพืดรูป เช่น พืด (เพ-ลา) อ่าน พืด
 - ค. อ่านคำหรือข้อความที่มีเครื่องหมายประกอบพืด เช่น คำที่มีเครื่องหมาย

ไปยาลน้อย

- ง. อ่านคำแยกหรืออ่านวรรคตอนพืด
3. อ่านออกเสียงพืด การอ่านออกเสียงพืดมีหลายลักษณะ เช่น
 - ก. อ่านตัวออกเสียงพืดหนึ่งเป็นพืดหนึ่งอีกตัวหนึ่ง เช่น อ่าน
 - ข. ออกเสียงคำควบกล้ำพืด
 - ค. ออกเสียงคำที่ใช้ ร เป็น ล
 - ง. ออกเสียงคำพืดตามลักษณะของภาษาถิ่น
 - จ. อ่านซ้ำทั้งอ่านในใจและอ่านออกเสียงใช้เวลาในการอ่านข้อความนาน

เกินไป การอ่านหนังสือซ้ำให้ผลเสียทำให้คิดซ้ำ ทำให้รู้เรื่องที่อ่านไม่ทันคนอื่น ถ้าทำจนติดนิสัยจะทำให้เสียโอกาสที่จะพัฒนาตนเองในระดับประถมศึกษา นักเรียนควรจะสามารอ่านได้ประมาณ 120-150 คำต่อนาที

ครูจะต้องเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับสภาพและวัยของเด็ก ไม่ใช่ใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้หลายๆวิธี ยิ่งเด็กเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยแล้ว เด็กต้องได้รับการฝึกหัดมาก ทักษะการอ่านของเด็กจึงจะเกิดขึ้น ดังนั้นถ้ามีวิธีใดที่จะช่วยให้การสอนง่ายขึ้น หรือเพิ่มความสนุกสนานแก่เด็กครูต้องนำมาใช้ อุปกรณ์หรือสื่อการสอนก็เป็นสิ่งสำคัญประเภทหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

ความหมาย ประเภท และลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Mental Retardation) หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ ภาษา และสติปัญญาล่าช้ากว่าเด็กปกติ เมื่อวัดสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้วปรากฏว่ามีสติปัญญาดำกว่าเด็กปกติทั่วไป

และมีความจำกัดทางทักษะการปรับตัว ซึ่งภาวะความบกพร่องทางสติปัญญาต้องเกิดก่อนอายุ 18 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 11)

ประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การแบ่งประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา แบ่งตามระดับความรุนแรงเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับน้อย (เขาวนปัญญา 50-70)
เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนได้
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปานกลาง (เขาวนปัญญา 35-49)
เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับที่พอฝึกอบรมได้
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง (เขาวนปัญญา 20-34)
เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายภาพและได้รับการดูแลที่เหมาะสม
4. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงมาก (เขาวนปัญญาดต่ำกว่า 20)
เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีความจำกัดเฉพาะด้าน ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด

วารี ธีระจิตร (2541, หน้า 112) ได้แบ่งลักษณะของเด็กปัญญาอ่อนตามระดับความสามารถของเขาวนปัญญา (Intelligence Quotient) แบ่งได้ 4 ระดับ

1. ปัญญาอ่อนระดับรุนแรงมากหรือ Profound Grade มี I.Q. เท่ากับ 0-20 เด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เลย ถึงได้ก็เล็กน้อยมาก ต้องได้รับการเลี้ยงดูช่วยเหลือจากผู้อื่น จะมีลักษณะพูดไม่ได้ เรียนไม่ได้ ฝึกกิจวัตรประจำวันง่ายๆ ได้เล็กน้อยมาก อาจจะไม่ได้เลย
2. ปัญญาอ่อนระดับรุนแรงหรือขนาดมากหรือ Severe Grade มี I.Q. เท่ากับ 21-34 เด็กกลุ่มนี้เรียนไม่ได้ แต่พอฝึกได้ในสิ่งง่ายๆ เช่นการช่วยเหลือตัวเอง แต่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือแนะนำจากครู ผู้ปกครอง หรือพี่เลี้ยงอยู่ตลอดเวลา ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในเรื่องกิจวัตรประจำวัน การเข้าสังคมและการป้องกันอันตรายได้
3. ปัญญาอ่อนระดับปานกลางหรือ Moderate Grade (Trainable) มี I.Q. เท่ากับ 35-49 เด็กพวกนี้มีระดับสติปัญญาอ่อนที่สามารถฝึกหัดได้ เรียนทักษะง่ายๆ เกี่ยวกับการทำงาน การเข้าสังคม และการช่วยเหลือตนเองได้

4. ปัญญาอ่อนระดับเพียงเล็กน้อยหรือ Mild Grade (Educable) มี I.Q. เท่ากับ 50-70 เด็กกลุ่มนี้มีความสามารถได้ใกล้เคียงกับเด็กปกติ แต่ต้องมีการช่วยเหลือในด้านการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม เด็กเหล่านี้สามารถที่จะดำเนินชีวิตในสังคมได้และสามารถช่วยตนเองได้มากที่สุด

สมาคมอเมริกันว่าด้วยความผิดปกติทางสติปัญญา (The American Association on Mental Deficiency ใช้ชื่อย่อว่า AAMD) และคู่มือทางสถิติและการวินิจฉัยเด็กปัญญาอ่อน (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder ใช้ชื่อย่อว่า DSM-III) รวมทั้งองค์การอนามัยโลก (World Health Organization ใช้ชื่อย่อว่า WHO) ต่างเห็นพ้องต้องกันในการจัดระดับปัญญาอ่อนออกเป็น 4 ระดับ (ผดุง อารยะวิญญู, 2541, หน้า 39-40) ดังตาราง 1

ตาราง 1 ระดับของเด็กปัญญาอ่อนจัดโดยองค์การ 3 แห่ง

ระดับปัญญาอ่อน	AAMD (1983) สติปัญญา	DSM-III (1980) สติปัญญา	WHO (1980) สติปัญญา
ขั้นเล็กน้อย (Mild)	50-55 ถึง 70	50-70	50-70
ขั้นปานกลาง (Moderate)	30-40 ถึง 50-55	35-49	35-49
ขั้นรุนแรง (Severe)	20-25 ถึง 35-40	20-34	20-34
ขั้นรุนแรงมาก (Profound)	ต่ำกว่า 20-25	ต่ำกว่า 20	ต่ำกว่า 20

จากตาราง 1 เป็นที่น่าสังเกตว่าหน่วยงานแรกจัดระดับสติปัญญาแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย

คำจำกัดความเกี่ยวกับเด็กปัญญาอ่อนทางการศึกษา

ในทางการศึกษาเด็กปัญญาอ่อนในระดับ 1 ที่มีภาวะปัญญาอ่อนในระดับเล็กน้อยถือว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อนระดับเรียนได้ (Educable Mentally Retarded) เด็กปัญญาอ่อนในระดับ 2 ที่มีภาวะปัญญาอ่อนในระดับปานกลางเป็นเด็กปัญญาอ่อนที่พอฝึกรวมได้ (Trainable Mentally Retarded) ส่วนเด็กปัญญาอ่อนในระดับ 3 และ 4 มีนิยามทางการศึกษาเหมือนกับนิยามทางการแพทย์ นั่นคือ เป็นเด็กปัญญาอ่อนขั้นรุนแรงและรุนแรงมากตามลำดับ

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีลักษณะเฉพาะคือเป็นเด็กที่มีระดับเชาว์ปัญญาต่ำที่มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาการทางร่างกายล่าช้าไม่เหมาะสมกับวัยมีความสามารถจำกัดในการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและสังคม ทำให้มีความยากลำบากในการดำรงชีวิต กาญจนา โกศลพิศิษฐ์กุล (อ้างใน บัวแก้ว บัวเย็น, 2539, หน้า 10)

ศรียา นิยมธรรม และ ประภัศร นิยมธรรม (2525, หน้า 244) กล่าวว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักมีร่างกายอ่อนแอกว่าเด็กธรรมดา บางรายก็มีรูปร่างลักษณะที่ผิดปกติจนเห็นได้ชัด เช่น แคระแกร็น ศรีษะจะกลมมน หน้าตาอ่อนกว่าอายุมาก การเจริญเติบโตล่าช้าทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการพลิกคว่ำ การคลาน การนั่งหรือการเดิน พัฒนาการทางภาษาก็เช่นกัน เมื่อเป็นทารกการร้องไห้เสียงไม่ดัง ความจำไม่ดี ความสนใจอยู่ในช่วงสั้น ชอบเล่นมากกว่าเรียน แต่เล่นอะไรไม่ได้นาน บางรายก็มีอารมณ์รุนแรงเอาแต่ใจ บางรายก็ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือช่วยตัวเองได้ แม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ

ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ มีลักษณะดังนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 14)

1. ลักษณะทางบุคลิกภาพ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักคิดว่าตนจะประสบความสำเร็จล้มเหลว ไม่ว่าในการเรียนหรือการทำงานใดๆ ก็ตาม ทั้งนี้ก็เพราะว่าเด็กเคยล้มเหลวมาก่อน ดังนั้นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาประเภทนี้จึงพยายามหลีกเลี่ยงบางสิ่งบางอย่างที่จะนำความล้มเหลวมาให้ มักพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในการแก้ปัญหาต่างๆ แม้แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ดังนั้นความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้จึงต้องได้รับความช่วยเหลือในด้านการเรียนจากครู ครูผู้ช่วยและเพื่อนนักเรียน มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง ความรู้สึกที่ไม่ดีในที่นี้หมายถึงความรู้สึกที่ว่าตนเองเป็นคนที่ไม่มีความสามารถ ทัศนคติต่อตนเองเช่นนี้มีส่วนทำให้เด็กประสบความสำเร็จล้มเหลวในการเรียนและการทำงาน

2. ลักษณะการเรียนรู้ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ มีช่วงความสนใจสั้น สนใจบทเรียนไม่ได้นาน เสียสมาธิง่าย มักจะหันเหความสนใจไปจากบทเรียนเสมอ มีปัญหาในการหาความสัมพันธ์ มีปัญหาในการจำ มีปัญหาในการถ่ายโยงความรู้ มีปัญหาในการเรียนในสิ่งที่เป็นนามธรรม การสอนจึงควรเน้นสิ่งที่ป็นรูปธรรมเป็นสำคัญ

3. ลักษณะทางการพูดและการใช้ภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีปัญหาในการพูดและการใช้ภาษา เช่น พูดไม่ชัด รู้คำศัพท์จำนวนจำกัด เขียนประโยคไม่ถูกต้อง เป็นต้น เป็นผลให้มีปัญหาในการเรียนวิชาอื่นด้วย เนื่องจากการเรียนเนื้อหาวิชาต่างๆ ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจทางภาษาเป็นส่วนประกอบสำคัญ

4. ร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักมีส่วนสูง และน้ำหนักโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเด็กปกติ การเคลื่อนไหวด้อยกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน มักมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการรักษาสุขภาพทั่วไปและปัญหาเกี่ยวกับฟัน

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับที่เรียนหนังสือได้ มักมีปัญหาในการเรียนแทบทุกวิชาผลการเรียนต่ำเรียนไม่ทันเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจในการเรียนคณิตศาสตร์ทั้งในด้านการบวก การลบ การคูณ การหาร และเลขโจทย์ปัญหา

หลักสูตรและหลักการสอนอ่านเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

สุมิตรา เจนณวาสิน (อ้างใน บัวแก้ว บัวเย็น, 2539, หน้า 11) สรุปว่า หลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีดังนี้

1. เป็นการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยเฉพาะ
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การช่วยเหลือตนเอง การรักษาความปลอดภัย การทำงานให้เกิดประโยชน์ การหารายได้ใน การดำรงชีพเบื้องต้น

3. มุ่งที่จะฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสังคม อารมณ์ ร่างกายและปัญญา เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถใช้ศักยภาพของตนเองให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาควรคลุมเนื้อหา 4 หมวด คือ (ผดุง อารยะวิญญู , 2533, หน้า 45)

หมวดที่ 1 ความพร้อมและเนื้อหาที่จำเป็น

หมวดที่ 2 การสื่อสาร (การติดต่อกับผู้อื่น) ภาษาและพัฒนาการทางความคิด ความจำ

หมวดที่ 3 ทักษะในทางสังคม การดำรงชีพ นันทนาการและการพัฒนาบุคลิก ลักษณะ

หมวดที่ 4 พื้นฐานทางด้านการเงินและอาชีพ

เนื้อหาที่กำหนดไว้นี้เป็นขอบข่ายกว้างๆ เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนหนังสือได้มีความต้องการแตกต่างกันและชุมชนแต่ละแห่งสามารถสนองความต้องการของเด็กได้ในลักษณะที่ต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาประเภทนี้อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไป

การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ อาจสอนเป็นรายบุคคลหรือสอนเป็นรายกลุ่มก็ได้ การสอนควรยึดระดับความสามารถของเด็กเป็นหลัก ดังที่ ผดุง อารยะวิญญู (2533, หน้า 43) ได้เสนอแนะหลักการสอนอ่านแก่เด็กปัญญาอ่อนไว้ดังนี้

1. การสอนอ่านควรคำนึงถึงอายุสมองของเด็กเป็นสำคัญ เด็กที่มีอายุสมอง 3-4 ปี อาจยังอ่านหนังสือไม่ได้ แม้ว่าอายุจริงจะมากกว่านี้ก็ตาม ดังนั้นการจัดประสบการณ์ในการอ่านให้แก่เด็กควรเป็นการเตรียมความพร้อมในการอ่าน

2. เด็กปัญญาอ่อนเรียนรู้ช้ากว่าเด็กปกติ การอ่านก็ช้าไปด้วย เนื่องจากเด็กมีพัฒนาการทางสมองช้า เด็กมักลืมง่าย อ่านแล้วจำสิ่งที่อ่านไม่ได้ การสอนจึงควรทำซ้ำๆ โดยครูให้อ่านแล้วอ่านอีกหลายๆ ครั้ง ในหลายๆ วัน เด็กจึงจะจำได้บ้าง ยิ่งไปกว่านั้นการจัดกิจกรรมในการอ่านควรแตกต่างไปจากเนื้อหาเดียวกัน เพื่อไม่ให้นักเรียนเบื่อกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดไว้

3. เด็กปัญญาอ่อนต้องการความสำเร็จ การสอนเด็กปัญญาอ่อนควรเริ่มจากสิ่งง่ายก่อน เพื่อให้เด็กประสบผลสำเร็จ การที่เด็กจะประสบผลสำเร็จได้นั้นบทเรียนมีส่วนสำคัญ บทเรียนควรเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก และให้เด็กเรียนกิจกรรมที่ง่าย ๆ ก่อน แล้วจึงเรียนบทที่ยากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและประสบผลสำเร็จในการเรียน สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ เด็กจะต้องมีความพร้อมในการอ่าน เด็กจึงจะประสบผลสำเร็จในการอ่าน การสอนอ่านแก่เด็กปัญญาอ่อนโดยที่เด็กไม่มีความพร้อมมักประสบความล้มเหลว

4. จัดประสบการณ์ทางภาษาให้เพียงพอแก่เด็ก เด็กจะสนใจอ่านหนังสือมากขึ้นหากมีสิ่งอื่นมากระตุ้น เด็กที่อ่านด้วยความสนใจจะอ่านได้ดีกว่าเด็กที่ขาดความสนใจในการอ่าน การจัดสิ่งแวดล้อมในการอ่านให้เป็นที่น่าสนใจแก่เด็กจะช่วยกระตุ้นเด็กให้เกิดความสนใจในการอ่านมากขึ้น การจัดหาหนังสือสำหรับเด็ก ประเพณีทานสำหรับเด็ก

หรือหนังสือสำหรับเด็กที่มีภาพประกอบสวยงาม โดยให้มีหนังสือประเภทนี้ในปริมาณที่เพียงพอ เป็นวิธีหนึ่งในการจัดประสบการณ์ทางการอ่านให้แก่เด็ก

5. ให้แรงเสริมแก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ เด็กปัญญาอ่อนต้องการการกระตุ้น ต้องการความสำเร็จ และต้องการกำลังใจ การให้คำชมเชยแก่เด็กเมื่อเด็กอ่านได้ เป็นการให้กำลังใจแก่เด็กซึ่งจะช่วยให้เด็กอ่านได้เพิ่มขึ้น การให้แรงเสริมควบคู่กันไปกับการสอนอ่านจึงเป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากนี้ วารี ธีระจิตร (2541, หน้า 122) ได้เสนอแนะวิธีสอนเด็กบกพร่องทางสติปัญญาไว้ดังนี้

1. สอนเป็นรายบุคคล
2. สอนตามความสามารถ
3. สอนตามลำดับก่อนหลัง
4. การสอนควรยึดหลัก 3 R คือ สอนซ้ำ (Repetition) สอนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน (Routine) และสอนให้สนุกและหยุดพักช่วงสั้นๆ (Relaxation)
5. สอนไปแล้วทบทวนความรู้เดิมซ้ำอีก
6. มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ
7. เมื่อเด็กทำอะไรได้ต้องให้รางวัล (ให้แรงเสริม)
8. มีการจูงใจ
9. ใช้เวลาทำกิจกรรมไม่มาก ประมาณ 15 – 20 นาที

จากที่ผู้กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรเน้นการพัฒนาทักษะเบื้องต้น ทักษะทางสังคม ทักษะในการช่วยเหลือตนเองและความพร้อมในการฝึกอาชีพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องจัดตามลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีสื่อการสอนมากกว่าปกติ การสอนเด็กเหล่านี้จะต้องสอนโดยยึดหลัก ฝึก ย้ำ ซ้ำ ทวน การสอนต้องทำซ้ำเป็นประจำ มีการยืดหยุ่น มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ มีการใช้แรงเสริมแรงจูงใจ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและครูต้องให้ความรัก ความเอาใจใส่เด็กเป็นพิเศษ

ความหมายของแผนการสอน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของแผนการสอนไว้มากมายหลายความหมาย ดังเช่น วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542, หน้า 1) กล่าวว่า แผนการสอน หมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แผนการสอนจึงเป็นหลักฐานเอกสารแสดงความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรงของครูผู้สอน แผนการสอนจะแสดงถึงการเตรียมการล่วงหน้าของครูและการวางแผนการสอนในองค์ประกอบต่างๆ ที่สอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ บ่งชี้ถึงความเป็นมืออาชีพของครูในวิชาชีพของตน การจัดทำแผนการสอนจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในวิชาชีพของความเป็นครู

ความสำคัญของแผนการสอน

การจัดทำแผนการสอนจะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้าเป็นการนำเทคนิควิธีการสอน การเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่างๆ
2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน
3. การเลือกใช้สื่อ การวัดและการประเมินผล ตลอดจนประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็น
4. เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทน นำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ
5. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนต่อไป
6. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการได้

หลักในการจัดทำแผนการสอน

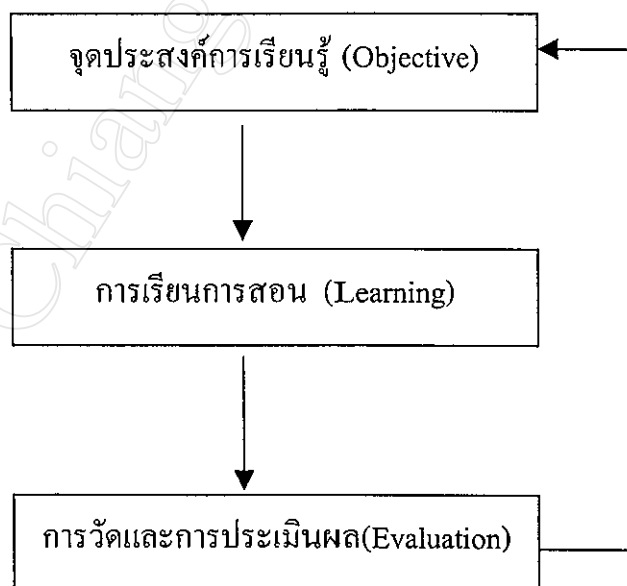
ในการจัดทำแผนการสอน ครูผู้สอนต้องตอบคำถามสำคัญ 3 ข้อต่อไปนี้ให้ได้ คำถามดังกล่าวประกอบด้วย

1. สอนเพื่ออะไร
2. สอนอย่างไร
3. สอนแล้วได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่

คำตอบของคำถาม 3 ข้อข้างต้น คือ องค์ประกอบที่สำคัญของแผนการสอน ประกอบด้วย

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Objective) ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นการตอบว่าสอนเพื่ออะไร
2. การเรียนการสอน (Learning) ที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด
4. การวัดและการประเมินผล (Evaluation) เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้ และมีพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้จริงหรือไม่

ทั้งสามส่วนนี้ เรียกชื่อโดยย่อว่า OLE ซึ่งสามารถเขียนแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ ได้ดังนี้

แผนภูมิ 1 แสดงความสัมพันธ์ OLE

จากแผนภูมินี O – L – E จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่หรือกระบวนการ กล่าวคือ มีจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นตัวเริ่มต้น มีการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน เป็นตัวกลางที่จะนำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และสุดท้ายมีการวัดและประเมินผลเป็นตัวสิ้นสุดเพื่อบ่งชี้ถึงความสำเร็จว่าบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่ ดังนั้นการเขียนแผนการสอนจะมีกระบวนการอยู่ 3 ขั้นตอนหลักดังกล่าว

ขั้นตอนในการจัดทำแผนการสอน

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือบรรลุ ซึ่งมีทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ จุดประสงค์การเรียนรู้จะได้มาจากจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์และจุดประสงค์ในคำอธิบายรายวิชา

การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้นจะต้องเขียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน และเขียนในเชิงพฤติกรรม จุดประสงค์สามารถจำแนกได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. พุทธิพิสัย (Cognitive) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นความสามารถทางสมอง (HEAD)หรือความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือในทฤษฎี
2. ทักษะ (Skill) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติที่ต้องลงมือทำ (HAND)
3. จิตพิสัย (Affective) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรมหรือเจตคติหรือความรู้สึกในจิตใจ

ขั้นที่ 2 การกำหนดแนวการจัดการเรียนการสอน (LEARNING)

เป็นการพิจารณาว่าการเรียนการสอนในแผนนั้นมีจุดเน้นหรือสาระสำคัญอะไร จะต้องสอนเนื้อหาใดจึงจะครอบคลุมครบถ้วน จะเลือกใช้เทคนิคหรือวิธีสอนใดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงจะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ และจะใช้สื่อการเรียนการสอนใดจึงจะสอดคล้องเหมาะสมกับกิจกรรมที่กำหนด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1. การเขียนสาระสำคัญ ซึ่งสาระสำคัญ หมายถึง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหาหลักการ วิธีการที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้รับหลังจากเรียนเรื่องนั้นๆ แล้ว ทั้งในด้านความรู้

ความสามารถ เจตคติ ซึ่งสาระสำคัญจะเป็นข้อความที่เขียนในลักษณะสรุปเนื้อหา เป้าหมายอย่างสั้นๆ จะเขียนเป็นความเรียงคือ เขียนเป็นข้อ ๆ ก็ได้

วิธีการเขียนสาระสำคัญ

1. พิจารณาจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมหรือความรู้ความสามารถด้านใด

2. พิจารณาเนื้อหาว่า เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องอะไร เรียนแล้วผู้เรียนจะได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความคิดรวบยอดอะไรหรือได้รับประโยชน์คุณค่าใดจากการเรียนเนื้อหานั้น

3. นำผลการพิจารณาจุดประสงค์การเรียนรู้มาประกอบกับการพิจารณาเนื้อหา แล้วเขียนเป็นข้อสรุปเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนจะเรียน หรือสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามแผนการสอนนั้น

2. เนื้อหา คือ รายละเอียดของเรื่องที่จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ทฤษฎี หลักการ วิธีการ และแนวปฏิบัติ การจะเขียนเนื้อหาในสาระในการสอนแต่ละจุดประสงค์หรือแต่ละเรื่องได้นั้น ครูผู้สอนจะต้องศึกษาหาความรู้จากเอกสารตำราเรียน หนังสือ คู่มือครูและแหล่งความรู้ต่างๆ นำมาพิจารณาใช้ประกอบให้เหมาะกับวัยและระดับของผู้เรียนทั้งในด้านความยากง่ายและความถูกต้องเหมาะสม

การเขียนเนื้อหาสาระในแผนการสอน ครูจะเขียนเนื้อหารายละเอียดทั้งหมดไว้ในแผนการสอนตามหัวข้อที่อยู่ในแผนการสอนก็ได้ แต่หากรายละเอียดของเนื้อหา มีมาก ควรเขียนเฉพาะหัวข้อเรื่องเนื้อหานั้นๆ ไว้ ส่วนรายละเอียดให้นำไปไว้ในส่วนท้ายแผนการสอน หรือนำส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระของทุกแผนการสอนแยกไว้อีกเล่มหนึ่งต่างหากเป็นเอกสารประกอบการสอนก็ได้

3. กิจกรรมการเรียนการสอน คือ สภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนด การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ต่างๆ จึงเป็นความสามารถและทักษะของครูมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอนที่มีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนควรมีลักษณะ ดังนี้

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้จะต้องสะท้อนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดทุกข้อ โดยกิจกรรมนอกจากจะต้องสร้างเสริมพฤติกรรมและทักษะที่มุ่งเน้นทุกด้านตามจุดประสงค์การเรียนรู้แล้ว จะต้องสร้างมโนทัศน์ในสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่กำหนดอย่างชัดเจนครบถ้วนและทันสมัย

2. ฝึกกระบวนการที่สำคัญให้กับผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งกระบวนการในที่นี้หมายถึง

2.1 การมีขั้นตอนให้ผู้เรียนได้แสดงออกหรือปฏิบัติโดยใช้ร่างกาย ความคิด การพูด ในการเรียนเพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ คือ ได้ความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติหลังจากทำกิจกรรม

2.2 การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติเป็นขั้นตอนติดตัวไป ใช้ในชีวิตจริง ดังแนวคิดที่ว่า แทนที่จะให้ปลาเด็กกินทุกวัน เราควรฝึกวิธีการหาปลาให้กับเขา เพื่อให้เขาสามารถหาปลากินเองได้ตลอดชีวิตจะดีกว่า

กระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไป คือ การจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างมีจุดมุ่งหมาย ผ่านทางประสาทสัมผัสและช่องทางการสื่อสารต่างๆ เช่น ได้สังเกต อ่าน ฟัง คิด ชักถาม ตอบคำถาม อภิปราย ทดลอง เขียน และลงมือปฏิบัติ ผลที่เกิดขึ้นคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดคุณสมบัติทางความรู้ ความคิด ทักษะความสามารถทางการปฏิบัติ ลักษณะทางด้านจิตพิสัยต่างๆ เช่น เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความสนใจ ความพอใจ

เป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่เน้นกระบวนการ คือ การสอนที่ครูหลีกเลี่ยงการเป็นผู้บอกเล่าความรู้แก่เด็กโดยตรง แต่จะจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ธรรมชาติและวัยของผู้เรียน ลักษณะเนื้อหาวิชา และสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชีวิตจริง

กระบวนการที่ครูสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

1. กระบวนการเรียนรู้ตามหลักจิตวิทยา เช่น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการเรียนรู้ความคิดของ Bloom เป็นต้น
2. กระบวนการของศาสตร์ต่างๆ เช่น กระบวนการเรียนภาษา กระบวนการเรียนคณิตศาสตร์ ทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการทางวิชาชีพ กระบวนการทางศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ พลศึกษา เป็นต้น

3. ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ซึ่งจะพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในด้านการคิด การแก้ปัญหา การปฏิบัติ และการมีเจตคติที่ดีต่อการคิดและการปฏิบัติ

3. เหมาะสมกับธรรมชาติและวัยของผู้เรียน

ผู้เรียน คือ หัวใจสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะหากไม่มีผู้เรียนแล้วการเรียนการสอนก็จะไม่เกิดขึ้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องรู้พื้นฐานของผู้เรียนที่ตนจะสอนก่อนว่าเป็นอย่างไร เมื่อคัดเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน ก็จำเป็นต้องคำนึงว่าจะจัดอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับ ธรรมชาติ วัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน เป็นส่วนรวม และขณะเดียวกันจะสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย

4. เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชีวิตจริง

สภาพแวดล้อมนี้หมายรวมถึงทั้งในห้องเรียน ในโรงเรียน และในชุมชน ครูต้องมีข้อมูลว่าวิทยาการท้องถิ่นหรือแหล่งวิทยาการใดบ้างที่ครูจะใช้ได้ เพราะอาจจะมีกิจกรรมบางอย่างที่ครูต้องการนำมาใช้ แต่ทำไม่ได้เพราะขาดแหล่งวิทยาการที่สำคัญๆ หรือครูมีเวลาและสถานที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมแต่ละเรื่องเพียงใด ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพของห้องเรียน โรงเรียนและชุมชน โดยพยายามใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้มากที่สุด

5. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

รายละเอียดในการจัดทำแผนการสอนที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการจัดทำแผนการสอนที่ใช้โดยทั่วไปกับเด็กปกติ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีการสอนตามแนวคิดของ Hotchkiss (อ้างใน บัวแก้ว บัวเย็น, 2539, หน้า 5) นำมาใช้ประกอบเป็นแนวทางในการจัดทำและพัฒนาแผนการสอนซึ่งมีขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Acquisition) เป็นขั้นที่ครูเริ่มเสนอเนื้อหาใหม่ให้แก่นักเรียน โดยมีการทดสอบความรู้พื้นฐานจากแบบทดสอบวัดความรู้พื้นฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเมื่อรู้ผลว่านักเรียนมีความบกพร่องด้านใดครูจะทบทวนความรู้พื้นฐานให้ก่อน เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะรับบทเรียนใหม่ มีการบอกจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของหน่วยการเรียนรู้

ย่อยทุกครั้ง ในขั้นนี้ครูจะสอนเน้นให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ย่อยที่ถูกต้อง

2. ขั้นการฝึกให้เกิดความชำนาญ (Fluency) หลังจากทีนักเรียนได้เรียนรู้และเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้องของเนื้อหาย่อยแต่ละขั้นตอนในขั้นการรับรู้แล้ว ครูจะหา กิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติมากๆ เพื่อให้เกิดความแม่นยำยิ่งขึ้น

3. ขั้นการจำ (Maintenance) ครูจะหาวิธีสอนเพื่อให้นักเรียนจำในสิ่งที่เรียนไปแล้วและไม่ลืมด้วยการฝึกอย่างสม่ำเสมอจากแบบฝึกประจำหน่วยการเรียนรู้ชุดที่ 1 ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น ในขั้นนี้นักเรียนทุกคนจะได้รับการฝึกจากแบบฝึกชุดเดียวกัน

4. ขั้นการนำไปใช้ (Application) เป็นขั้นที่ครูจัดสถานการณ์ใหม่ให้นักเรียนได้แก้ปัญหาโดยให้นักเรียนทำแบบฝึกประจำหน่วยการเรียนรู้ชุดที่ 2 ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเป็นแบบฝึกที่มีเนื้อหาเดิมแต่สถานการณ์เปลี่ยนไป

5. ขั้นประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (Adaptation) ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบย่อยประจำหน่วยการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยใช้ความรู้ที่เรียนมาคิดตัดสินใจและลงมือทำด้วยตนเอง

เมื่อจบการเรียนรู้แต่ละบทเรียนแล้วจะมีการวัดผลการเรียนทันทีด้วยแบบทดสอบย่อยประจำบทเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นการสรุปผลการเรียนเพื่อนำข้อบกพร่องไปปรับปรุงแก้ไขในการเรียนการสอนที่จะเรียนในบทต่อไป มีการแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบและบันทึกผลความก้าวหน้าทุกครั้ง หากมีผู้ใดไม่ผ่านเกณฑ์จะได้รับการสอนซ่อมเสริมแล้วสอบอีกครั้งด้วยแบบทดสอบฉบับเดิมในชั่วโมงการสอนซ่อมเสริม สำหรับผู้ที่ผ่านเกณฑ์จะได้รับการเสริมด้วยแบบฝึกที่ยากขึ้น แล้วเริ่มเรียนในหน่วยการเรียนรู้ต่อไปพร้อมกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน มีดังต่อไปนี้

พิพัฒน์ เองศิลป์ (2534) ได้ศึกษาการใช้แบบฝึกสมรรถนะการอ่านเร็วสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกด้วยแบบฝึกเพื่อเสริมสมรรถนะการอ่านเร็วได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศศิธร อินต๋วน (2535) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน ก.ร.ป. กลางอุปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยปรากฏว่า คะแนนการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการฝึกโดยใช้แบบฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วันไชย ไทยใหม่ (2539) ได้ศึกษาการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านสำหรับนักเรียน ชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยปรากฏว่า แบบฝึกที่สร้างขึ้น สามารถช่วยให้เด็กนักเรียนชาวเขามีทักษะการอ่านมากยิ่งขึ้น ทั้งการอ่านเป็นคำ การอ่าน แบบแจกลูกสะกดคำ การผันวรรณยุกต์ และการอ่านในใจ และผลการอ่านของนักเรียน กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนตาม คู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิชาติ บังคมเนตร (2540) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนการอ่านคำที่มีตัว สะกด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลปรากฏว่าการเรียนของนักเรียนที่เรียน โดยใช้ชุดพัฒนาการสอนอ่าน ที่พัฒนาขึ้นมีผลการเรียนดีกว่ากลุ่มที่เรียน โดยใช้คู่มือครู ตามปกติและนักเรียนมีทักษะการอ่านคำดีขึ้น

วิวัฒน์ ประสานสุข (2541) ได้ศึกษาการใช้แบบฝึกเสริมทักษะการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลปรากฏว่า หลังจากนักเรียนเรียนโดยใช้แบบฝึก เสริมทักษะการใช้ภาษาไทย นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับอักษรควบ อักษรนำ เครื่องหมายวรรคตอน คำย่อ อักษรย่อ ตัวการ์ตูนดีขึ้นกว่าก่อนการเรียนแบบฝึกเสริมทักษะ

บัวแก้ว บัวเย็น (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน วิชาภาษาไทยของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับเรียนได้ ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 โดยการสอนแบบรู้แจ้งกับการสอนตามคู่มือครู ผลปรากฏว่า หลังจากนักเรียน ได้รับการสอนแบบรู้แจ้งมีความสามารถทางการอ่านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และมีความสามารถทางการอ่านแตกต่างกับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การวิจัยเกี่ยวกับการอ่านภาษาไทยผู้วิจัย แต่ละรายสร้างเครื่องมือขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนอ่าน ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการด้าน การอ่านในเรื่องที่ฝึกดีขึ้นทุกระดับชั้น แสดงว่า แบบฝึกมีความสำคัญต่อการสอนอ่านมาก

แต่สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแผนการสอนทักษะการอ่านสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้นั้นมีไม่มากนัก จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะพัฒนาในส่วนนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับครูผู้สอนที่สอนเด็กพิเศษเหล่านี้